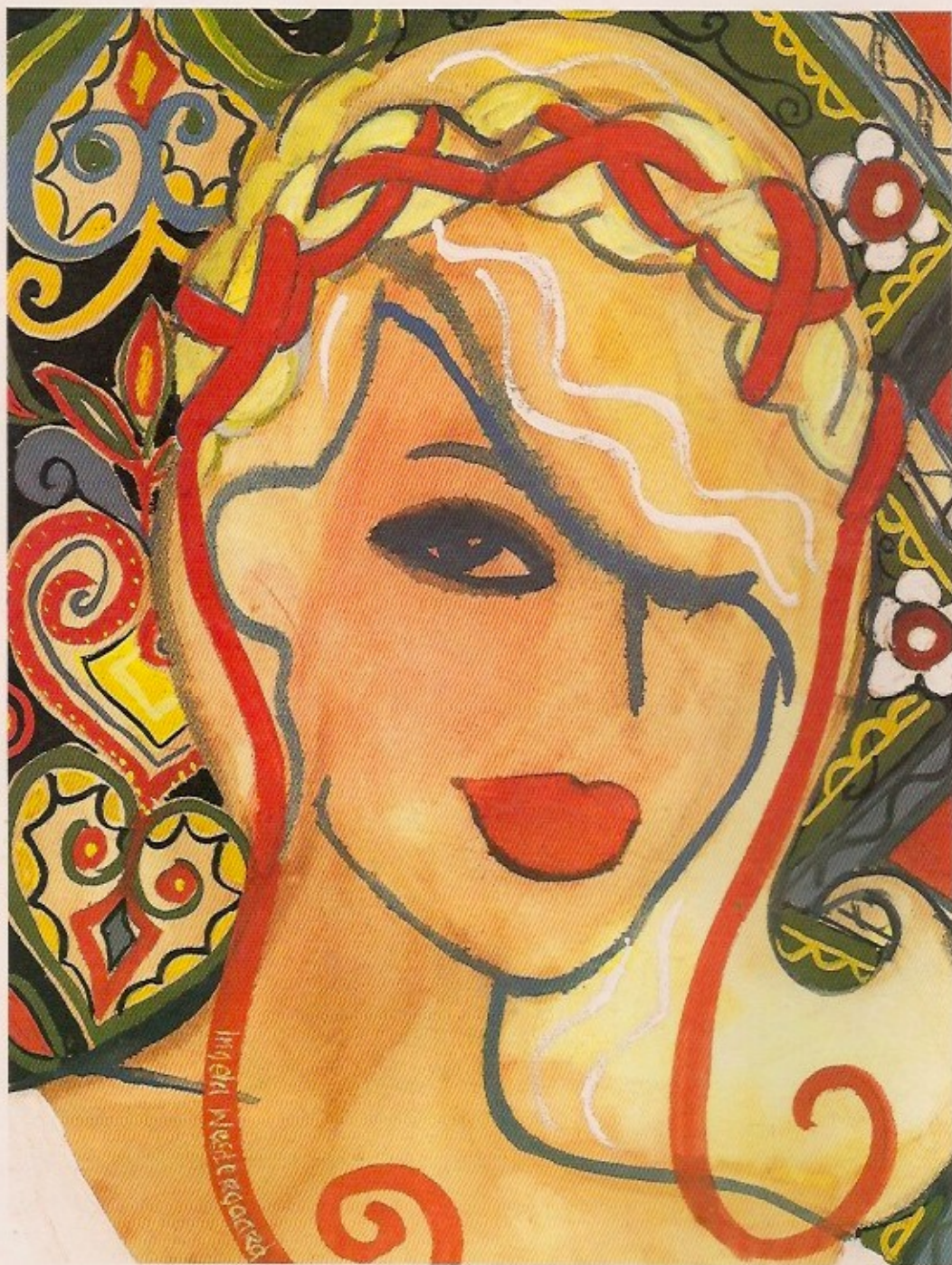

KVINNOR

& alkohol

Hur kvinnor hanterar alkohol. Och hur alkohol hanterar kvinnor.

När gubbarna drack grog

Förr i tiden fick kvinnorna möjligen smutta på ett glas likör medan männen tömde grogg- och toddyglasen. Vi ser 1800-talets borgerliga salong framför oss. Borgarkvinnans livsstil markerade en gräns mot å ena sidan utsvävningarna på slott och herresäten och å andra sidan det demoraliserade levernet i gränder och på enkla krogar. Hur kvinnors alkoholvanor såg ut längre tillbaka i tiden vet vi inte mycket om. Jag skall uppehålla mig något vid hur synen på kvinnor och alkohol har förändrats under det sista århundradet.

Åsikten att mäns rättigheter är något för kvinnor att sträva efter har sannolikt betytt mycket för jämställdhetsarbetet i vårt land. Om det genuint kvinnliga fick inflytande på alla områden - yrken, utbildning och politik - skulle världen bli bättre än den hittills varit, sade dock sekelskiftets borgerliga kvinnosakskvinnor. De motsatte sig alla försök att "göra kvinnor till män". Moderskärlek, medkänsla, nykterhet, renlighet, sexuell sedlighet var medfödda egenskaper hos kvinnor och kunde inte deformeras av nya rättigheter.

1800-talets borgerliga kvinnoosyn byggde på en moral vars viktigaste inslag var ståndaktighet mot alla frestelser som kunde hota individens och samhällets lycka. En av dessa frestelser var alkoholen.

De etiska kraven gällde först båda könen, men blev med tiden kvinnans specialitet. Dubbelmoralen, att kvinnor skulle vara nyktra och kyska medan män fick supa och vara sexuellt lösaktiga, bredde ut sig. Som lön för ståndaktigheten fick kvinnorna bli moralens väktare i hem och i samhälle. De skulle fostra barn och tjäna till goda människor, omvända fallna flickor och få männen att sluta supa och spotta på golvet. Denna kvinnomoral har betytt mycket för det moderna välfärdssamhällets framväxt. Den har minskat dödligheten bland spädbarn, befrämjat skönhet och trivsel i hemmen och förbättrat den allmänna folkhälsan. Den spred sig så småningom till alla samhällsskikt.

väktare på allvar. Från mitten av 1870-talet bildade de organisationer över hela västvärlden för att höja den allmänna moralen. De gick i närkamp med whisky- och ölfabrikanter och riskerade livet för att bekämpa bordellägare. De krävde rösträtt för att påverka lagstiftningen. Allt detta gjorde de i egenskap av mödrar med ansvar för kommande släkten.

Snart började emellertid kritiken att hagla över denna kvinnokamp. Den borgerliga moralen, identisk med det kvinnliga dygdemönstret, var glädjedödande och rent av hälsovådlig för alla lät det nu. Den avhållsamma kvinnan ömkades, förlöjligades och föraktades. Attackerna började sättas in redan på 1880-talet, men nådde sitt mål först efter 1960, bl.a beroende på att nya idéer om alkoholens skadeverkningar fick genomslagskraft under flera decennier framåt.

Under 1890-talet började ett nyvaknat intresse för det biologiska moderskapet att sprida sig över Europa. Mängder av teorier och skrifter om alkoholens sam-

Ju mer dubbelmoralens konsekvenser kom i dagen desto mer tog kvinnorna sin uppgift som moralens

g drack kvinnorna kaffe.

BILD: STOCKHOLMS STADSMUSEUM

band med fysisk degeneration publicerades. Moderns roll som uppfostrare tonades ner.

Alkoholen betraktades nu vid sidan av bly och syfilis som det farligaste hotet mot den mänskliga organismen. Man hävdade att kronisk alkoholism var ärftlig och att alkohol skadade sädescellerna och kunde göra mannen steril. Abort och sterilisering föreslogs som medel att hindra alkoholmissbrukare att skaffa barn. Kvinnor uppmanades att ta avstånd från drinkare så att dessa inte skulle kunna fortplanta sina dåliga anlag. Bortsett från viss oenighet i andra frågor var alla teoretiker överens om att fostret påverkades negativt av moderns alkoholkonsumtion. Att alkoholen erkändes som ett gift för blivande mödrar och ofödda barn ansåg många vara alkoholfrågans viktigaste aspekt.

Även kampen mot männens supande fick tack vare dessa tankar en rejäl skjuts framåt. På 1930-talet när folkhemmet lancerades var det svenska folket ett relativt nyktert folk.

Under andra världskriget gick mycket av den gamla framstegstron förlorad. Med den ekonomiska uppgången därefter följde konsumtionssamhällets njutningsfilosofi och tro på en evig resurstillgång. Valspråket på modet blev "att unna sig" röka, supa, knarka och "ha sex". Den som inte ställde upp på detta kallades puritan och glädjedödare.

Att röka och dricka alkohol framställdes som ett led i kvinnofrigörelsen ungefär samtidigt som preventivpillren kom ut. Hat mot "puritanska" mödrar som hämmade sina barns utveckling till fria och livsbejakande människor kom till uttryck i självbiografiska böcker. Nedvärderas moderskapet spelar det mindre roll om kvinnor dricker alkohol.

Men som vi vet överlever inte mänskligheten utan kvinnor och mödrar. Det samhälle som å ena sidan raserat ett kvinnoideal som det har att tacka för sin existens har å andra sidan inte varit konsekvent utan kräver alltså att kvinnan skall vara de goda sedernas väktare. En kvinna skall vara trevlig och ta ett glas men om hon "dricker" döms hon hårdare än en man som gör det. Kvinnor skall vara sexuellt frigjorda, men "ensamma" mödrar har lägre social status än gifta. Är det att undra på om dagens motsägelsefulla kvinnoroll skapar kvinnliga alkoholister?

Att kvinnans livsstil har avgörande betydelse för fostrets utveckling till ett välskapat och välmående barn är ingen ny upptäckt, även om det verkar så för dagens unga. Kvinnan har emellertid också en egen kropp och ett eget liv att värna om. 1800-talets "dygdemönster" ställde kanske orimligt höga krav på kvinnorna, men dagens kvinnoroll är lika krävande, fast på ett annat sätt. Kvinnorna måste själva bestämma om den rollen skall accepteras eller förändras. Alkohol löser dock inga konflikter.